

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

**Rev. Patr. Joannis Laurentii Berti, Ord. Eremit. S.
Augustini, Theologia Historico-Dogmatico-Scholastica,
Seu Libri, De Theologicis Disciplinis**

Berti, Giovanni Lorenzo

1750

Caput I. De illo Argumentorum genere, quod petitur ex omnibus ingenita
idea Dei.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-83620](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-83620)

morum, tanquam ab impuro fonte manasse: *Boni siquidem*, ut elegantissime scribit ad Joan. Gratianum Joannes Antonius Vulpus, *suppliciorum terrore, quæ apud inferos esse constat, quoddam videlicet ad se non pertineant, minime percelli solent.*

Licet hoc explorato principio absurda Atheistarum opinio radicibus convellatur, appareatque nullum penitus eis consentire, qui probè vivat; est tamen ista impietatis moles, & hydra vitiorum pluribus argumentationum generibus exterminanda. Harum quædam metaphysicæ sunt, aliquæ physicæ, morales aliæ, Theologicæ multæ. Primi generis argumenta petuntur à Recentioribus Philosophis ac Theologis ex indita omni-

bus idea entis perfectissimi; ab antiquioribus verò ex ente necessario, & contingenti. Physica deducuntur ex prima causa, metu, ac serie causarum secundarum: Moralia ex compagine & ordine universi, atque ex communi omnium hominum sensu: Theologica ex Scripturis, ex Patribus, ex miraculis, aliisque Capitibus; quæ ad refutandos Atheos minime valent, nisi postquam Sacrarum literarum veritas, & Christianæ Religionis monumenta fuerint invictissime confirmata. Hæc ergo potissima argumenta erunt modò præmittenda, sed in decursu Theologiæ sese ultro offerent. Quare ad alia, etiam si potest ea sibi jure tribuere Philosophus, stylum verto.

C A P U T I.

De illo Argumentorum genere, quod petitur ex omnibus ingenua idea Dei.

S U M M A R I U M.

1. Ideæ aliæ sunt innatæ, aliæ adventitiæ, aliæ confictæ.
2. De differentia idearum.
3. Quam certitudinem pariat clara alicujus rei idea?
4. An Athei his argumentis possint aperte convinci?
5. Valdè probabile est, inditam esse singulis hominibus à Deo ingenuam, atque anticipatam sui ideam.
6. 7. 8. Afferuntur responsa adversariorum, & impugnantur.
9. 10. Probatur conclusio ex Ss. Patribus, & ratione S. Augustini.
11. 12. 13. 14. Id ipsum probatur ulterius, & ab ipsis Scriptoribus Ethnicis comprobatur.
15. Expeditur prima obiectio desumpta ex illo

- axiomate: *nihil est in intellectu, quia prius fuerit in sensu.*
16. 17. 18. 19. Argumentum variè firmatur, & solvitur.
  20. Satisfit secundæ objectioni.
  21. Solvitur obiectio tertia.
  22. Respondetur objectioni quartæ.
  23. Supposita idea congenita Dei singulis hominibus, facile demonstratur existentia Dei.
  24. 25. Duæ objectiones solvuntur.
  26. & seqq. Dari ideam entis perfectissimi reapse cuivis congenitam, non est adeò certum, ut Athei ex ea evidenter convinci possint.
  27. Certum tamen est, dari hanc ideam aut congenitam, aut à sensibus hausitam, ex eaque divinam probari existentiam.
  28. 29. Afferuntur duæ objectiones, & solvuntur.

1. Ideæ aliæ sunt innatæ, aliæ adventitiæ, aliæ confictæ.

COMPERTUM est omnibus, ut arbitror, qua via ad probandam Dei existentiam progrediat Cartesius meditat. 3. & 5. & quam magnificè gloriatur, se id efficere certioribus argumentis, quam ullum sit Geometricum Theorema. Illius philosophiæ elementa, & canones sunt, cogitationes nostras esse aut ideas, sive rerum imagines, aut affectus, aut judicia; idearum alias esse innatas, veluti cum intelligimus, quid res sit, quid sit veritas, quid cogitatio: alias adventitias ab externis rebus formatas, cujusmodi sunt rerum corporearum imagines: alias denique nobis confictas, ut chimæra, sirenes. Idea itaque innata est impressa nobis ab Auctore naturæ cognitio, non comparata discursu, neque sensibus hausta.

Præterea certum est, hujus sectæ Philosophos asserere, ideas omnes, quamquam sunt inter se pares, & certæ, in quantum sunt modi cogitandi, differre tamen adinvicem, prout referuntur ad res, quas representant; ita, ut idea substantiæ plus in se contineat *realitatis obiectivæ*, quam idea cujuscunque modi adventitiæ, & consequenter idea Dei realitatem omnem, ac perfectionem exhibeat. Porro omnem ideam affirmant, habere sui causam; nam si quis habeat ideam machinæ, in qua omne excogitabile artificium contineatur, inde optime infertur, ideam istam ab aliqua causa profluxisse. Cum verò omnis causa debeat vel formaliter, vel eminenter effectum suum continere; inferunt, ingenuam ideam Dei, quæ omnem cogitabilem

2. Differentia Idearum.

bilem perfectionem repræsentat, pendere ab aliqua causa, in qua sit omnis illa perfectio, nempe à Deo reverà existente.

3. *Quam certitudinem pariatur Idea.* Rursus docent, certissimum iudicii canonem esse, ut, quidquid in aperta, & clara idea alicujus rei relucet, id certissimè de eadem re possit enuntiarì; Et quemadmodum est impossibile, nos non existere, dum cogitamus, mentem non esse distinctam à corpore, & dari montem absque valle, quia in idea cogitantis, in idea mentis, in idea montis, existentia, spiritualitas, & vallis elucet; pari ratione evidentissimè demonstratur summi Numinis existentia, quoniam hæc in idea clara Dei lucet, atque splendet.

4. *An Athei his argumentis possint convinci.* Brevissimè his expositis, quaritur, an Athei his argumentis possint aperte convinci. Affirmant non solum Cartesiani omnes Philosophi, sed etiam ex viventibus Theologis nostris plures doctri-na atque eruditione Præstantissimi; à quorum nomine jubeor ab ipsorum modestia abstinere; ex aliis Honoratus Tournely quæst. 1. art. 1. & 3. Juenin. Tom. 2. quæst. 2. demonstrat. 8. & quotquot placitis adherent Cartesiano-rum. Negant contra antiquiores omnes Theologi; & Cartesium impugnant, non tantum Socinus in Prælect. Theolog. cap. 2., Wolzogenius in Meditationes Metaphysicas Renati Descartis medit. 3., quos tamen neque Crellius sequitur, neque Smarcus & ipsi Sociniani, verum etiam plures Catholici ac sapientissimi viri, ut Illustrissimus Daniel Huetius in Censura cap. iv. & Nicolaus l'Herminier de Exist. Dei q. 1. Imò Recentiorum argumenta præviderat, eaque longo temporum intervallo solverat vir in Augustiniana lectione versatissimus, magnique nominis Theologus Gregorius de Arimino, dist. 3. qu. 1v. artic. 1. Quid nobis videatur, sequentibus Propositionibus explicabimus.

5. *Propositio.* PROPOSITIO I. Valdè probabile est, inditam esse singulis hominibus ab universorum Auctore ingenitam, atque anticipatam ideam sui.

Et Probatio.

Pr. 1. Sacrarum literarum testimoniis. Ps. 1v. v. 7. habetur: *Signatum est super nos lumen vultus tui, Domine.* Joan. 1. v. 9. *Erat lux vera, quæ illuminat omnem hominem venientem in hunc mundum.* Paulus etiam ad Romanos 2. v. 14. *Gentes, quæ legem non habent, naturaliter ea, quæ legis sunt, faciunt; ejusmodi leges non habentes ipsi sibi sunt lex: qui ostendunt opus legis scriptum in cordibus suis, testimonium reddente illis conscientia ipsorum:* Atqui illud lumen signatum super

nos, ea lux, quæ illuminat singulos omnino homines, ea lex rationalis creaturæ inscripta conscientiæ, est impressa unicuique idea, ac notitia supremi Numinis: Ergo ejusmodi idea ac notio naturaliter indita est omnibus rationalibus creaturis.

Respondet Nicolaus l'Herminier hæc, aliâque divinarum Scripturarum loca exponenda esse sive de sola naturali intellectionis facultate; sive de operibus Dei ita nostræ obviis contemplationi, ut ad Auctoris sui cognitionem nos trahant; sive de gratiarum beneficiis, quæ nobis uberrimè conferuntur. Addit Franciscus Henno, neminem ex Patribus ejusmodi verba interpretari de ingenita nobis idea, sed de Providentia Dei, de Ipsius imagine, de sola lege naturæ.

Verum etiam si ultro fatemur, rectè, & commodè prædicta sacrorum librorum loca de intellectiva facultate, de rerum creaturarum notitia, de supernaturalibus donis, de impressa nobis divina imagine, de Providentia, & de naturali lege à Patribus explicari; impius enim esset, ac stultus, qui putaret hæc omnia nequaquam nos ad cognitionem manuducere Creatoris: non excludunt hæc interpretationes ideam ingenitam, sed stabiliunt. Mens enim creata, & externa opera Dei, cum sint coarctatæ virtutis, non possunt esse causa, ut mox dicam, percipiendi incommutabile bonum, nisi firmissima, ac perpetua veritatis regula accedat. Fides, aliæque gratiarum dona non conferuntur singulis; & proculdubio vivida, ac supernaturali notitia Dei carent quamplurimi. Extat quidem in nobis Providentia Dei, Conditoris imago, naturæ lex: sed Providentia illa, cum nobis rationem indidit, hanc necessariis adminiculis, ac stabili veritatis regula communivit: Legem naturæ, quæ ab æterna non deviat, idea, ac notitia ingenita non immutat, sed constituit; neque ea lex æquiparetur æternæ, nisi principio cohereret invariabili.

Neque verum est, Patres recitata sacrarum Scripturarum loca nullibi de ingenita notitia Dei interpretari. Produ-8. *Responsio ulterio.* cta Psalmistæ verba ita exponit S. P. Augustinus Enarratione in eundem Psalm. num. viii. *Hoc lumen est totum hominis & verum bonum, quod non oculis, sed mente conspicitur. Signatum autem dixit in nobis, tanquam denarius signatur Regis imagine. Homo enim factus est ad imaginem, & similitudinem Dei, quam peccando corrumpit.* Nos autem ideæ ingenitæ nomine nihil aliud intelligimus, quam lumen nobis affulgens, firmamque veritatem, quæ non conspi-

conspicitur oculis, non hauritur sensibus; & quæ ob originalem labem sopita à creaturis veluti excutitur, & excitatur, nempe illud idem, quod percipit Sanctus Pater. Deprompta ex Evangelio Joannis sic explanat D. Hieronym. ad cap. 1. Epistolæ ad Galatas: *Ex quo perspicuum fit, naturam omnibus Dei inesse notitiam; nec quemquam sine Christo nasci, & non habere in se semina sapientiae, & justitiæ, reliquarumque virtutum.* At quid sunt ideæ à nobis assertæ, præterquam certa rerum notitia naturæ indita, atque veritatis ac bonarum virtutum unacum Dei gratia fontes & semina? Postremum locum Apostoli ita exponit Origenes in priori contrâ Celsum libro: *Non est mirandum, Deum eorum, quæ per Prophetas, & Servatorem docuit, semina indidisse omnium mortalium animis, ut in divino judicio omnis homo sit inexcusabilis, habens legem mentis scriptam in corde suo.* At hanc legem mentis, rationisque mortaliū omnium animo insitam, hanc eandem ideam ingenitam appellamus.

9.
Probatur
Conclusio ex
SS. Patribus.

Hinc probatur 2. propositio Patrum auctoritate. Justinus Martyr Apologia 1., quæ tamen vulgò nuncupatur secunda, Dei, inquit, appellatio nomen non est, sed rei inenarrabilis naturæ hominum insita opinio. Eusebius lib. 2. Præparat. Evang. cap. 9. Eximium illud, ac salutare in primis, quod Dei nomen, essentiamque significat, ipsius naturæ ductu, impressisque animo per sese notionibus, vel divinitus potius inspiratis nemo non intelligit. Hoc enim omnes populi communi quodam rationis sensu percipere, cum id omni animo ratione, & intelligentia prædito, idem hujus universitatis Artifex naturalibus quibusdam cogitationibus inseverit. Tertullianus lib. de Testimonio Animæ cap. v. Magistrâ naturâ, anima discipula, circumventa ab adversario meminit sui Auctoris: sed quis ejusmodi eruptiones animæ non putaverit doctrinam esse naturæ congenitæ, & ingenitæ conscientiæ? Certè prior natura, quàm litera; & prior sermo, quàm liber; & prior sensus, quàm stylus, & prior homo ipse, quàm Philosophus, & Poeta, Arnobius lib. 1. contrâ Gentes: Quisquāne est hominum, qui non cum ipsius Principis notione diem primæ nativitatis intraverit? Cui non sit ingenitum, non affixum, imò ipsi penè in genitalibus matris non impressum, non insitum, esse Regem ac Dominum cuncto- rum, quæcumque sunt, Moderatorem? Consulto ex penè innumeris Antiquorum testimoniis hæc protuli, quæ non videntur

rectè explicari per cognitionem comparatam per sensuum officia, ut occurrit l'Herminier; quod sic ostendo. Non est è sensibus hausta illa idea ac notitia, quæ ipsi naturæ hominum insita est, quæ per sese hominum imprimitur animo, quæ est doctrina quædam ingenita, & congenita conscientiæ nostræ, quæ denique ante primum nativitatis diem rationali animæ affigitur: Talem esse ideam ac noticiam Dei, affirmant aperitissime Patres: Ergo asserunt hanc summi Dei noticiam ac ideam ministerio sensuum non esse acquisitam.

Tertio loco probatur ratione Augusti-
nianiis testimoniis corroborata. In idea
ac notione, qua Deum percipit commu-
nis hominum ratio, relucet infinitas,
independentia, immutabilitas, & quæ-
cunque alia perfectio: Idea hæc repræ-
sentans debet esse ingenita, naturæ in-
dita, anticipata, non comparata per
sensus: Ergo esse debet congenita &
naturæ inspirata idea ac perceptio, quæ
nos reddit de existentia summi Dei cer-
tiores. Major propositio constat; eam-
que tradit Augustinus lib. 1. de Doctrina
Christiana cap. 7. ubi ait: *Omnes pro
Excellentia Dei certatim dimicant, nec
quisquam inveniri potest, qui hoc Deum
credat esse, quo melius aliquid est.* Mi-
norem verò hisce momentis demonstro.
I. Hæc idea Dei in hominum mente fir-
missimum ac immutabile judicium parit:
Non esset idonea hujusmodi judicii
causa, nisi esset congenita & naturali-
ter indita: Ergo indita est, congenita est.
Prob. minor. Lex & regula firmissimi ac
immutabilis judicii extra omnium cor-
porearum, & finitarum rerum ordinem,
quæcumque ex sint, statui debet; nam
omnis causa debet effectum suum vel
formaliter, vel eminenter in se conti-
nere; nulla autem res finita, mutabilis
& creata tantam habet præstantiam, ut
exhibere possit illam summæ perfectio-
nis ideam; ideoque hæc neque à nobis
ipsis proficiscitur, neque à parentibus,
neque à præceptoribus, neque à con-
templatione rerum aspectabilium. Hæc
autem lex, inquit S. Pater Augustinus
lib. de vera Religione cap. xxx. num. 56.
*cum sit omnino incommutabilis, mens
verò humana, cui talem legem videre
concessum est, mutabilitatem pati possit
erroris, satis apparet, supra mentem no-
stram esse legem, quæ veritas dicitur.*
Et paulò supra dixerat, absque ista in-
commutabili lege non solum de omnium
artium præstantia, verum & de aqua-
litate & inæqualitate corporum, de lo-
corum, ac temporum intervallis, de
majo-

10.
Probatur ex
ratione S. Au-
gustini.

majoribus ac minoribus figurarum spatiis rectum fieri non posse iudicium. *Quis est, ait, qui summam aequalitatem vel similitudinem in corporibus inveniat, audeatque dicere, cum diligenter consideraverit, quodlibet corpus verè ac simpliciter unum esse: cum omnia vel de specie in speciem, vel de loco in locum transendo mutantur, & partibus consent sua loca obtinentibus, per quæ in spatia diversa dividuntur? Porro ipsa vera aequalitas ac similitudo, atque ipsa vera & prima Unitas non oculis carnis, neque ullo tali sensu, sed mente intellecta conspicitur. Unde enim qualiscunque in corporibus appeteretur aequalitas, aut unde convinceretur longè plurimum differre à perfecta, nisi ea, quæ perfecta est, mente videretur: si tamen, quæ facta non est, perfecta dicenda est? Vide & lib. 11. de lib. arb. cap. xii. num. 24. Quod si requiritur lex incommutabilis ac sempiterna, ut certum proferatur iudicium de rebus aspectabilibus, quanto magis erit necessaria ad percipiendam sempiterni Numinis existentiam.*

11.
Probatio.

Præterea: Sensuum ministeria hebetiorem ac tardiores mentem reddunt, & veritatis assecutionem non juvant, sed retardant; Ergo inde certa, & invariabilis veritas elucet: *Noli quærere, quid sit Veritas, ait idem Augustinus lib. 8. de Trinitate num. 3. statim enim se opponunt caligines imaginum corporaliū, & nubila phantasmatum, & perturbabunt serenitatem, quæ primò iclu diluxit tibi, cum dicerem, Veritas.*

12.
Probatio.

Ad hæc: Quælibet idea mediis sensibus comparata non est semper eadem in omnibus; quippe corporei sensus educatione, ætate, rerum presentia, locorum ac temporum intervallis commutantur: Sed idea Dei penès omnes homines cuiuscunque ætatis, regionis ac temporis una est, eadem est, perpetua & incommutabilis est: Ergo hæc idea sensuum ministerio non comparatur. Augustini est argumentum istud lib. 2. de lib. arbitrio cap. 20. ubi ait: *Quapropter nullo modo negaveris, esse incommutabilem Veritatem hæc omnia, quæ incommutabiliter vera sunt, continentem; quæ non possis dicere tuam, vel meam, vel cuiuscunque hominis; sed omnibus incommutabilia vera cernentibus, tanquàm miris modis secretum, & publicum lumen præstò esse, ac se præbere communiter. Plura afferrem, nisi hæcenus dicta ad explorandam Augustini mentem sufficerent.*

Fortasse dicet aliquis Sanctum Parentem Augustinum fuisse Platonicum, ac tandem Platonis dogmata retractasse. Sed hæc objicienti repono: utique Platonis philosophia magna ex parte purgatissimo Augustini arrisit ingenio; sed maximè illi referendæ sunt gratiæ, quod cum videret statuendum esse immutabile iudicii criterium, & commentitias jure censerè innumeras propemodum ideas à Platonis excogitatas, & quæ Aristotelem, aliòsque Philosophos à Magistro suo separarunt, necnon in orbem tantam Aeonum, Deorumque turbam invexerunt; Augustinus Platonis non discipulus, sed castigator videns multitudinem idearum, unam statuit æternam à Deo indistinctam, invictumque unius Numinis testimonium. In qua Sententia adeò persistit, ut illam in primo Retractationum cap. 4. his verbis firmaverit: *Sed hoc quoque improbo: credibilis est enim, propter veram respondere de quibusdam disciplinis, etiam imperitos earum, quando benè interrogantur, quia præsens est eis, quantum id capere possunt, lumen rationis æternæ, ubi lex, immutabilia vera conspiciunt; non quia ea noverant aliquando, & oblii sunt, quod Platoni, vel talibus visum est.* Quo in loco retractat quidem, quæ dixerat lib. 2. Soliloq. cap. 20. eruditos liberalibus disciplinis illas in se oblivione obrutas quodammodò refodere, & scientiam omnem esse reminisceniam; sed antiquam de congenito sempiternæ Veritatis lumine confirmat opinionem, imò per istam Platonicum errorem impugnat.

13.
Probatur.

Denique probatur Propositio: Quod omnibus hominibus insita sit, & congenita aliqua Dei notitia, consentiunt ipsi Scriptores Ethnici, ab impiorum pectoribus erumpente manifestissima veritate: Jamblicus enim in libro de Mysteriis, quem ex Græco Latinum fecit noster Nic. Scutellius, cap. 3. lib. 1. *Cobaret.* inquit, *nostra ipsi substantiæ de Diis innata cognitio.* Cicero in 1. de natura Deorum: *Quæ gens unquam vel fuit, vel est, aut quod genus hominum, quod non habeat sine doctrina anticipationem quamdam Deorum, quam Epicurus appellat πρόληψιν, id est, anteceptam rationem, & animæ præviam rei quamdam informationem, sine qua nec intelligi quidquam, nec quæri, nec disputari possit.* Et Seneca Epistola 117. *Deos esse inter alia sic colligimus, quod omnibus de Diis opinio insita est: nec ulla gens usquam est à Deo extrâ leges, morèsque projecta, ut non aliquos Deos credat.*

14.
Probatur ab
Ethnicis.

OBJE-

OBJECTIONES SOLVUNTUR.

15.
Oppositio 1.

Opp. 1. Hæc de ingenita Dei notitia opinio adversatur recepto in Scholis Axiomati: *Nil est in intellectu, quin prius fuerit in sensu*; imò & Apostolo in Epistola ad Romanos cap. 1. v. 20. scribenti: *Invisibilia Dei à creatura mundi per ea, quæ facta sunt, intellecta conspiciuntur, sempiterna quoque virtus ejus, & Divinitas*: quibus verbis docet Paulus Creatoris existentiam non ex anteceptis ideis, sed probari tantum ex aspectabilibus creaturis: Quod repugnat communi Axiomati, & præsertim divinis literis, absonum, & commentitium figmentum habendum est: Ergo commentitia confenda erit & absona opinio de ingenita Dei notitia.

Solutio.

Resp. nego majorem; quippè vulgare illud axioma, *Nil est in intellectu, quin prius fuerit in sensu*, exponi debet de perceptione rerum corporearum, & de acquisita, non verò de congenita, & antecepta. Aut si de ista quoque volumus axioma illud accipere, in eorum sensu à nobis admittitur, quòd anima corpori colligata & immersa à rebus sensibilibus excitatur, ut ad inditam, atque anticipatam ideam advertat. Itaque juxta Peripateticorum, Epicureorumque mentem proloquium illud vulgare rejicimus, sicut & aliud, quo humana mens comparatur tabulæ dolatæ, in quo imago nulla sit picta. Cohærenter dicimus Apostolum asserere hoc unum, quòd per creaturas elevamur ad notitiam Dei, quoniam videntes creaturas quaslibet esse finitas ac dependentes, & proinde non esse summum Bonum ac summum verum, convertimus animum ad seipsum, ubi in idea summi Boni ac summi Veri Divinam existentiam attingimus. Audiamus Augustinum hæc omnia explicantem Enarrat. in Psalm. xli. num. 7. *Video enim, quæ fecerit Deus meus, non autem video ipsum Deum meum, qui fecit hæc. Sed quoniam sicut cervus desiderat ad fontes aquarum, & est apud eum fons vitæ, & in intellectu scriptus est Psalmus filiis Core, & invisibilia Dei per ea, quæ facta sunt, intellecta conspiciuntur: quid agam, ut inveniam Deum meum? Considerabo terram: facta est terra. Est magna pulchritudo terrarum, sed habet Artificem. Magna miracula sunt seminum, atque gignentium; sed habent ista omnia Creatorem. Ostendo magnitudinem circumfusi maris, stupeo, miror, Artificem quero: Cælum suspicio, & pulchritudinem siderum: admiror splendorem solis exserendo diei suf-*

ficientem, lunam nocturnas tenebras consolantem: mira sunt hæc, laudanda sunt hæc, vel etiam stupenda sunt hæc, neque enim terrena, sed jam coelestia sunt hæc: nondum ibi stat sitis mea: hæc miror, hæc laudo; sed Eum, qui fecit hæc, sitio. Redeo ad me ipsum, & quis sim, etiam ipse, qui talia quero, per scrutator: invenio me habere corpus & animam; unum quod regam, aliud quo regar; corpus servire; animam imperare. Discerno animam melius esse aliquid, quàm corpus, ipsumque inquisitorem talium rerum non corpus, sed animam video: & tamen hæc omnia, quæ collustravi, per corpus ea me collustrasse cognosco. Terram laudabam, oculis cognoveram; Cælum, sidera, solem, lunamque laudabam, oculis cognoveram. Oculi membra sunt carnis, fenestra sunt mentis: interior est, qui per has videt; quando cogitatione aliqua absens est, frustra patet. Deus meus, qui fecit hæc, non istis oculis est inquirendus. Aliquis etiam per seipsum conspiciat, utrùm sit aliquid, quod non per oculos sentiam, quasi colores & lucem; non per aures, quasi cantum, & sonum; non per palatum & linguam, quasi saporem; non per totum corpus, quasi mollietatem, & durtiorem, rigorem, atque fervorem, asperitatem, lenitatemque pertractem; sed utrùm sit aliquid intus, quod videam. Quid est, quod intus videam? quod neque color sit, neque sonus, neque odor, neque sapor, neque calor, aut frigus, aut durtia, aut mollietudo. Dicatur ergo mihi, quem colorem habeat Sapientia. Cum cogitamus justitiam, ejusque intus in ipsa cogitatione pulchritudine fruimur, quid sonat ad aures? quid tanquam vaporem surgit ad nares? quidori infertur? quid manu tractatur, & delectat? Et intus est, & pulchra est, & laudatur & videtur: & si in tenebris sunt oculi isti, animus illius luce perfuitur. Quid est illud, quod Tobias videbat, quando videnti filio cæcus consilium vitæ dabat? Est ergo aliquid, quod animus ipse corporis dominator, Rector, habitator videt; quod non per oculos corporis sentit, non per aures, non per palatum, non per corporis tactum, sed per seipsum: & utique melius, quod per seipsum, quàm quod per servum suum. Est propterea: seipsum enim per se ipsum videt, & animus ipse, ut norit se, videt se. Nec utique ut videat se, corporalium oculorum querit auxilium; immò verò ab omnibus corporis sensibus, tanquam impediens, & perstreptibus abstrahit se ad se, ut videat se in se, ut noverit se apud se. Hacten-

Hactenus Augustinus demonstrans, quomodo res corporeae nos ad percipienda invisibilia manuducant, revocando animum ad seipsum, in quo summa Veritas non per sensus, sed per inditam ipsi animo perceptionem conspicitur.

16.
Instantia.

Insurgens: Quum à rerum aspectabili contemplatione in Dei notitiam asurgimus, idea & conceptus Summi Boni efficitur per negationem finitatis, dependentiae, aliarumque imperfectionum, quas in creaturis deprehendimus: Idea ergo Dei non ingenita & indita est, sed acquisita.

Solutio.

Resp. nego ant. Si enim recitata verba Augustini attentissime legeris, non idcirco percipitur Summum Bonum, independentens, infinitum, aeternum, quoniam res creatae sunt dependentes, finitae, temporales, sed contra creatae res deprehenduntur finitae & imperfectae, propterea quod à Summo ac Perfectissimo Bono deficiunt; idest, quia habent Artificem, & longe absunt à perfectione Auctoris, qui interiori percipitur animo. Ergo non infinitum per ideam finiti, sed finitum per ideam infiniti dignoscitur; nam quod intrinsicè est limitatum, & variabile, non potest esse certa regula firmissimae atque incommutabilis Veritatis. Vide alia Augustini verba in 3. prob., cui assentitur Boetius lib. 3. de Consolat. Philosoph. Prosa 10. ubi ait: *Omnes, quod imperfectum esse dicitur, in diminutione perfecti imperfectum esse perhibetur.*

17.
Instantia.

Insistes: Si idea ex rebus aspectabilibus comparata non potest esse certissimum iudicii criterium, quia creaturae omnes finitae sunt ac mutabiles; ergo neque Deum potest representare idea ingenita atque antecepta, cum & ipsa creata sit, ideoque coarctata ac finita.

Solvitur.

Respondent aliqui ideam creatam ac finitam non posse representare Deum adequatè, benè tamen inadèquatè. Verum videtur mihi hæc responsio totum ideam ingenitae systema pervertere; neque argumento satisfacere. Evertit ideas ingenitas, quia inadèquatè Deum representant etiam ideae ex creaturarum contemplatione formatae: Non satisfacit argumento, quia idea creata semper in se finita est, & consequenter nequit esse ullius iudicii, etiam inadèquati, constans, & immutabilis regula. Cartesiani verò aliqui respondent, esse quidem creatam ejusmodi ideam; sed tamen spectari posse dupliciter; primo modo, quatenus esse formale, & proprium in mente nostra habet: deinde se-

R. P. Berti Theol. Tom. I.

cundum esse vicarium: & priori modo à nobis pendere, & esse pro lubitu variabilem, idest, posse nos liberè cogitare, vel non cogitare: secundo autem modo habere causam necessariam, exhibere infallibiliter veritatem, neque penes nos esse, aliter, atque aliter de eadem re, quæ vera sit, judicare. Ita Cartesii mentem explicat Antonius Le Grand Instit. Philosoph. P. 2. cap. 2. num. x.

At juxta Augustini principia respon-
detur, quod lex illa, per quam mens
rationalis de rebus certa judicia pronun-
tiat, non est perceptio, aut aliquid se-
tenens ex parte potentiae tantummodò;
sed ipsum Lumen Indefectibile veritatis
perenniter menti assistens, perceptio-
nem illam in intellectu producens. Con-
stat id ex hactenus dictis, quoniam omne
creatum intrinsicè mutabile debet esse:
& expressè infertur ex verbis S. P. Au-
gustini libro de vera Religione cap. xxxi.
*Nec jam illud ambigendum est, incom-
mutabilem naturam, quæ supra rationa-
lem animam sit, Deum esse; & ibi esse
primam vitam, & primam essentiam,
ubi est prima Sapientia. Nam hæc est
illa incommutabilis veritas, quæ lex
omnium artium rectè dicitur, & ars
Omnipotentis Artificis.* Itaque ad argu-
mentum dist. consequens: ipsa idea in-
genita creata est, quatenus dicit per-
ceptionem rationalis animæ, concedo:
quatenus dicit Indefectibile Lumen, quo
hæc perceptio producit, nego.

Urgebis adhuc: Si ipsum Indefecti-
bile Lumen humanæ menti perpetuò
adesset, rationalis creatura intuitivè
Deum videret, & quidem naturaliter:
Hoc damnatum est à Viennensi Conci-
lio, & improbatum à Patribus, qui ad
hujusmodi visionem requirunt Lumen
gloriæ: Ergo rationali animæ illud Lu-
men Indefectibile minimè illabitur.

Resp. dist. ma. Videretur à creatura
rationali intuitivè Deus, si ei adesset
Indefectibile Lumen per modum naturalis
legis exhibens solam existentiam Dei, &
ceteras Divinas perfectiones confusè, at-
que inferens perceptionem anigmati-
cam; nego. Videretur intuitivè, si
Lumen istud Aeternum mentem illustra-
ret, & adesset per modum specialis ob-
jecti, præsentans distinctè omnem Divi-
nam perfectionem, inferensque cogi-
tationem vividam, claram, plenissimam;
conc. Atque me explico ex ipso Peri-
pateticorum systemate. Docent hi, ocu-
lum intueri propria sensatione colores,
non tamen videre perspicuè illam spe-
ciem, quæ oculo colores præsentat.
Quare? Propterea, quod species ista ad

E

visio-

18.
Urgetur.

visionem tanquam medium, non tanquam speciale objectum concurrat. Pariformiter non intuebimur Deum vivide & clarè, dum in corpore vivimus, eò quòd Indefectibile Lumen est præsens menti, quatenus medium est, & naturalis lex discernendi, non prout est objectum speciale, quod perspicua cognitione percipiatur. Adde, animam corpori colligatam, & mutabilibus phantasmatis additam non posse Lumen illud propria sensatione percipere, esto ratione huius Luminis cetera omnia cognoscat: quemadmodum existens in Theatro, & scenicis objectis immerfus, hæc vivide conspicit medio lumine; quod tamen in homine comicis distracto vividam sui perceptionem non excitat. Porro Viennense Concilium, ac Patres damnant eos, qui arbitrabantur, Deum absque superno lumine gloriæ posse vivida, speciali, & plenissima perceptione videri; quales fuere Beguardi, alique; de quibus alibi. Illam verò imperfectam, & enigmaticam Dei visionem adstruit beatus Paulus I. ad Corinthios cap. xiii. v. 12. *Neque enim, quod ait Apostolus, videmus nunc per speculum in enigmate, &c., Nunc scio ex parte, non cernitur mente: cernitur planè, sed beatissimos nondum facit. Illud enim beatissimos facit, quod ait, Tunc autem facie ad faciem, &c., Tunc cognoscam, sicut & cognitus sum:* ait S. P. Aug. lib. 1. Retract. cap. xiv. num. 2. Lege & libri x. cap. ix.

19. Persistitur. At rursus persistes: Si ea Veritas Incommutabilis, quæ Deus est, naturaliter illucet rationali creaturæ, igitur hæc naturaliter in Deum tendet, naturaliter habebit in se fidei semina, naturaliter erit Christiana: quæ profectò Semi-Pelagianismum redolent.

Solvitur. Resp. non sapere Semi-Pelagianismum, si quis asserat esse in nobis naturalem perceptionem Dei ut Auctoris naturæ, & in hunc rationalem creaturam naturaliter tendere; sed Semi-Pelagianorum hæresis est, in viribus naturæ initialem gratiam, & fidei locare primordia. Fides equidem ea, quæ sunt ordinis naturalis non spectat, sed superiora, & recondita, quæ nequeunt naturali lumine hominibus innotescere, ut sunt Trinitas, Incarnatio, aliæque revelata. Neque Dei existentia objectum est fidei, nisi prout creditur propter testimonium Dei revelantis, atque parati sumus illam fateri, quamquam naturali obvia non foret rationi. Quòd si fides ampliori quadam significatione accipitur, nempe pro quacunque noticia Dei; nul-

lus negat indita cuique semina Christianæ fidei. Sed ista minùs propriè dicitur fides, eoque tantum sensu, quo Tertullianus loquens de iis, qui licet falsis diis mancipati, sæpè sapius Deum nominant, cap. xvii. Apologetici clamat: *O testimonium animæ naturaliter Christianæ!*

Opp. 2. Congenita idea Dei vel est habitus, vel est actus: non est actus, quoniam omnis actus elicitur, & non infunditur; non est habitus, quia homini indita est sola naturalis facultas intelligendi: Ergo hæc idea Dei congenita fictitia est. In hoc argumento satis deprehendi infitæ ideæ figmentum existimat eruditus Theologus Nicolaus L'Herminier.

Resp. Ideam si accipitur pro sola mentis perceptione, esse actum; nec tamen elicitur à sola humana mente, ut suprà diximus: si verò sumatur pro lumine, & incommutabili lege veritatis, datur per modum habitus, neque est sola facultas naturalis intellectus, ut videtur fateri Honoratus Tournely; sed ipse Deus nobis intimè præsens, tanquam perpetua regula ac norma, ad quam iudicia nostra exigantur.

Opp. 3. Idea innata Dei vel est noticia alicujus Dei, qualiscunque ille sit; vel idea ac noticia Dei, ut est Summum Bonum universè; vel idea Entis Perfectissimi præcisè: non est idea qualiscunque Dei aut veri, aut falsi, quia hæc idea non datur; non est idea Dei, prout Deus est Summum Bonum universè; si enim idea Dei, & idea Summi Boni promiscuè accipiantur, sequitur Gentes, quæ Deum ignorant, nunquam peccare, nam quivis homo etiam Ethnicus semper agit propter bonum, ideoque semper propter Deum: non est denique idea Entis Perfectissimi præcisè; quicunque enim fatentur, se habere ideam Entis Perfectissimi, non admittunt propterea existentiam Dei; cum Epicurei, Spinosa, & alii Athei, qui ens aliud non agnoscunt præter mundum universum, fateantur se habere ideam Entis Perfectissimi, & tamen negent Dei existentiam. Agitur ergo de idea veri Dei, prout est mundi Auctor, & Rector; sed huiusmodi idea non est innata, sed adventitia: Ergo, &c. Ita ratiocinatur idem L'Herminier.

Resp. Ideam Dei nobis ingentam esse ideam Summi Boni, ac Perfectissimi Entis. Neque hinc infertur Ethnicos semper agere propter Deum, & nunquam peccare; quum rationem Summi Boni constituent sapenumero in eo, in quo con-

20: Opponitur 2.

Responsio.

21: Opponitur 3.

Solvitur.

constitui non debet. Insuper ad agendum propter Deum, non sufficit agere universè propter bonum, sed opus est, ut agatur propter Summum Bonum; nam Deus non est bonum qualecunque, sive verum, sive apparens, sive finitum, sive infinitum; sed Summum Bonum, infinitum Bonum, Verum Bonum. Ideam verò Summi Boni, ac Perfectissimi Entis, quam affirmant se habere Athei, quis non videat esse ideam perversè confictam, non iditam nobis, atque acceptam? Summum Bonum quamlibet perfectionem complectitur. Itaque cum aut Epicurus, aut Spinoza, aut quisvis Atheus in Mundo omnem perfectionem deprehenderit, tunc poterit jure merito ideam Perfectissimi Entis cum idea mundi confundere. Verum perdet operam; nam si circumeat universas creaturas quærens Summum Bonum, undique illæ clamabunt: *Quare super nos, non sumus.* Creatio denique, & quæcunque opus ad extra, liberè fit à Deo, ideòque in ingenita noticia Dei non relucet: sed Deus concipitur ut mundi Auctor, & Rector per ideam ex ejus operibus acquisitam.

22.
Opponitur
ultimò.

Opp. ultimò Henno: Habitus primorum principiorum sufficit, ut firmissimum proferatur judicium: Sed habitus primorum principiorum est acquisitus: Ergo habitus acquisitus sufficit, ut judicium certissimum proferatur.

Solvitur.

Resp. eadem brevitate, qua Henno argumentationes omnes conglutinat, nego minorem habitum enim primorum principiorum, qui sit irrefragabilis Veritas, nullum agnosco præter ideam ipsam ingenitam, & intimè nobis assistens indefectibile lumen.

23.
Propositio.

PROPOSITIO II. Supposita idea congenita Dei singulis hominibus insita, facillè demonstratur Deum Ipsum existere.

Probatio.

Prob. Quælibet idea habet causam, in qua aut formaliter, aut eminenter præcontinetur: Ideam Entis summè Perfecti, ut ostendimus Propos. præcedenti, neque formaliter, neque eminenter in creaturis præcontinetur: Ergo creaturæ nequeunt esse causa ideæ Entis summè Perfecti; & consequenter hæc idea ab ipso Deo proficiscitur. Et confirmatur: nam, ut ex dictis constat, quidquid in idea congenita, & clara alicujus rei elucet, id firmissimè absque erroris periculo debet de eadem re enunciari: In idea Dei, quæ exhibet notionem Summi Boni, ideòque cujusque perfectionis, elucet quoque existentia, cum & ipsa sit aliqua perfectio rei: Ergo existentia invicto, certòque judicio debet enun-

R. P. Berti Theol. Tom. I.

ciari de Deo. Quibus argumentationibus utantur non solum Platonici, & Cartesiani Philosophi, sed etiam S. P. Augustinus lib. viii. de Civit. Dei cap. 6. in quo, ubi ostendit inesse animis hominum speciem intelligibilem rerum, infert hanc speciem, si est prima & incommutabilis, esse incomparabilem, in eaque omnem contineri perfectionem, ideòque rectissimè ex ea consequi, quod existat rerum omnium principium.

Opp. 1. Tametsi in idea substantiæ cogitantis actualis existentia reluceat, & in idea creaturarum existentia possibilis; nihilominus certus non ero, substantiam cogitantem actu existere, aut creaturam existere posse, nisi supposita Divina Providentia ac Veracitate, quæ non patitur quemlibet hominem decipi: Ergo etiam si in idea, ac notione Entis summè Perfecti resplendeat existentia actualis, non proinde certus ero de summi Numinis existentia, nisi Divina Veracitate supposita: & consequenter prædicta argumenta petunt principium, idque supponunt, quod probant. Antecedens admittitur à Cartesio, qui med. 111. ait: *Sum certus, me esse rem cogitantem.* Undè verò certus sum? *quia claram & distinctam ejus habeo perceptionem.* Quid si etiam hic me Deus fallat, ut id clarè, & distinctè percipere mihi videar, quod nihilominus falsum est? Fieri sanè potest. Examinare igitur debeo, quamprimum occurret occasio, an sit Deus, & si sit, an possit esse deceptor.

24.
Objeccio 2.

Solutio.

Resp. nego antecedens, non enim Cartesium nos undequaque sequimur, sed Augustinum. Ab illo dialelysimon & circulum committi contendit Huetius Censuræ cap. iv. n. x. quippè reverà probat Deum existere, quia ego cogito, & verè est idea, quæ est in me, quia Deus est, & non potest esse deceptor. Scribit etiam Wolzogenius in Critica Meditationis 111. Cartesium binis præcedentibus Medit. inanem luisse operam, quippè antequàm demonstraret, esse Deum, qui non possit decipere, nequit certus esse, id esse verum, quod de sua naturâ clarè, & distinctè sibi visus est percipisse, se nimirum esse substantiam cogitantem. Itaque nos cum Augustino idearum ingenitarum nomine non intelligimus solam perceptionem mentis, sed legem incommutabilem, & indefectibile lumen, ut fatis in superiori Proposit. explicavimus. Idea sic accepta non est clara & certa supposita Divina Veracitate, sed è contrà certi sumus, Deum esse Veracem, quoniam Veracitas relucet

E 2

in

in idea Entis unde quaque Perfecti. Ex quo autem hæc idea sit Ipsum Divinum Lumen Increatam, ideoque Ipsemet Deus, non consequitur nos quoque peccare *δια νόμον*, per circulum, ac petitionem principii: siquidem idea non est Divinum Lumen, prout existit in se, sed Divinum Lumen, prout est nobis intimè præsens; & consequenter non proficitur nostra argumentatio à præsupposita Divina existentia ad hanc eandem probandam; sed à manifesta existentia Divini Luminis in mente nostra ad demonstrandam Dei existentiam in se.

25.
Objectio 2.

Opp. 2. Ex quo in idea E. G. trianguli dilucidè percipitur, non posse dari triangulum, cujus tres anguli non sint duobus rectis æquales, non consequitur, existere actu triangulum: & ex quo in conceptu, ideaque creaturæ existentis reluceat perspicuè ipsamet existentia, non proinde certi sumus, creaturam existere: Ergò neque certò percipimus, extare Deum, ex eo, quòd in idea clara Dei obvia sit existentia.

Solutio.

Resp. nego consequentiam, & paritatem. Etenim in nulla idea ingenta cujusque creaturæ venit existentia actualis: ad essentiam quippè rei creatæ pertinet duntaxat, quòd possit esse, non quòd sit actu. Quapropter idea creaturæ actualiter existentis est idea fictitia, non antecepta. Hæc videntur statuta idea cuique insita facilè à Cartesianis explanari, ut ab Edmundo Purchotio cap. II. Pneumatologiæ I. & 2. argum. metaphysico, & Antonio LeGrand. loc. loc. cit.

26.
Propositio 3. Perfectissimi, ex qua modò demonstrabatur Deum esse, reapse sit cuique congenita, & indita, non est ita certum, ut ex ea possint Athei evidenter convinci: at certum est, dari hanc ideam aut insitam, aut à sensibus haustam, ex eaque Divinam probari existentiam.

Habet hæc propositio duas partes, quarum prima est contrà omnes Cartesianos, qui arbitrantur se demonstrare ideas congenitas probationibus geometricis, non probabilibus tantum ac plausibilibus: altera pars revocari nequit in dubium.

Probat 1.
contra
omnes Car-
tesianos.

Itaque primam Propositionis partem sic ostendo. In primis, si dixeris pluribus Theologis hujus, atque antiquioris ætatis, datur notitia Dei anticipata & ingenta, quæ non comparatur per sensus, hi salva Fide ideam istam dari negabunt: Ergò à fortiori poterunt eandem ideam negare Athei.

Deinde: Probaturus adversus Atheos,

existere hanc ideam, aut conaberis id efficere sacris literis, aut Patrum testimoniis, aut naturaliratione. Si urgeas divinarum Scripturarum auctoritatem, Atheus eas spernit; quin & Theologi plurimi illas interpretantur non recurriendo ad ullam hujusmodi ideam; cujus existentia si expressè comprobaretur ex sacris literis, pertineret ad fidem: quod nemo potest asserere. Si provocas Atheum Sanctorum Patrum sententiis; in eundem incidis scopulum: nam pervicax ille Atheus Patrum doctrinæ non credit, & surdo canis. Fidelis verò Sanctorum dicta libenter excipit; sed ea non prorsus absurdè exponit de notitia acquisita, non de antecepta. Ergò cum Atheis ratione, non auctoritate certandum est. Jam verò cogris ostendere congenitam ideam Dei argumentis à ratione petitis: quæ ad duo capita revocabuntur, sive ad perceptionem Cartesii, sive ad legem incommutabilem, quam ego cum Augustino propugno. Atqui neutra nedum Atheo, verum nec unicuique fidei firmissimum extorquet assensum.

27.
Quid de
Atheistarum
sententia.

Loquamur de sententia Cartesii. Hujus doctrinæ prolixius expositæ hæc est summa: Cum ego sim substantia cogitans, ideam Entis Perfectissimi in mente habeo: Hæc idea à me non proficiscitur, quia ejus objectivam realitatem non æquo: Ergò alia præter me illius ideæ existit causa. Principiò indubitanter asserit, se esse substantiam cogitantem, quod ait posse in dubium revocari, nisi prius examinetur, num sit Deus, & possit esse deceptor: quod ait Huetius evertere, quod Cartesius molitur, & esse jocularum petitionem Principii. Deinde affirmat se habere, dum cogitat, ideas in mente, & utique innatas. Quamdiu non noverit, Deum deceptorem non esse, dubitare debet, an ideæ, quas habet, sint mera phantasmata, aut maligni spiritus illusiones: cùmque omni sensu non careat, erunt fortassis hæc ideæ imagines rerum per sensus perceptarum, quæ adhuc ejus menti obversentur. Ait inter alias ideas, se habere ideam Entis Perfectissimi, & hanc à se distinctissimè percipi. Sed videtur aliquibus rebus implicatam narrare; quandoquidem si talis idea distinctè percipitur, habet realitatem subjectivam finitam ac terminatam, ideoque finita ac terminata erit quoque realitas objectiva: & si dixerit, ideam illam non repræsentare infinitum in tota sua latipotentia, non erit hæc idea infiniti, quemadmodum non erit imago hominis, quæ extremum refert capit.

28.
Quid de sen-
tentia Carte-
sii.

capillum. Docet se non esse causam illius ideæ; sed cum ipse Cartesius fateatur, ideam nullam ex se realitatem formalem exigere, præter illam, quam mutatur à cogitatione, cuius est modus, sequitur, quod idea habeat ab ipsa cogitatione etiam realitatem objectivam, & quod causa huius ideæ sit ipsamet cogitatio, non Deus. Præterea cum non sit, ut modò dicebam, nisi idea ac perceptio finita, poterit aliunde proficisci, quam à re infinita, ac summè perfectâ. Ita eludit præfatum argumentum Cartesii Wolzogenius, qui breviter à me dicta latè explicat, & amplioribus notis confirmat. Addit Huetius, Cartesium sese proprio gladio jugulare; apertè enim fatetur, quod non possit percipi infinitio rei infinita, nisi negativè: ideòque percipitur res infinita per ideam finiti, non è contrà, ut alibi affirmat; atque hanc manifestissimam repugnantiam non satis candidè ab ipso excusari in Epistola xv. & xvi. Tom. 2. Vide Censuram Huetii loco cit. num. 111. & iv.

29. **Ulterius argumentum Cartesii.** Alterum Cartesii argumentum eadem facilitate convellitur; tum quia perceptio quæque, licet clara, est finita & variabilis, & per consequens non potest esse incommutabile Veritatis criterium; tum etiam, quia Cartesiani asseveranter docent, posse Deum efficere, ut vera sint, quæ clarissima perceptione nobis videntur esse falsa. Ergo, inquit Huetius cap. 11. num. xii., fieri quoque potest, ut clara, & distincta perceptio non sit norma Veritatis. Itaque huiusmodi argumentatio: Datur idea ingenua, qualis adstruitur à Cartesio, Ergo datur Deus, non est contrà Atheos invictissima, quia potest impunè negari antecedens.

30. **De Idea, cuique indita ex S. Augustino.** Videamus modò de idea cuique indita, qualem statuimus ex Augustino. Noster Ariminensis Dist. 111. q. iv. art. 1. duplici via omnia S. Patris loca explicat absque Dei notitia congenita. Primò animadvertit, quod aliquid cognosci in Veritate superna, potest diversa ratione explanari; vel enim cognoscitur objectivè, sive ut in objecto cognito, quemadmodum res absentes percipiuntur in propria specie: vel cognoscitur causaliter, sicuti color dicitur videri in lumine, non quod videatur in eo tanquam in mediò cognito, cum color videatur immediatè in seipso, sed quia lumen est partialis causa visionis, qua color in se videtur. Augustinus itaque affirmat, omnia cognosci in prima Veritate secundo modo, idest causaliter, non objectivè; tanquam in lumine, quod

est causa nostræ perceptionis, non tanquam in idea, sive specie. Et reverà Augustinus lib. 2. de lib. arbitrio cap. 17. ait: *Sicut multa, & diversa sunt, quæ in luce solis vident homines, lux tamen ipsa una est; ita lux sapientia, in qua ipsa videri possunt, omnibus sapientibus est una communis.* Quo in loco S. Pater Supernam Veritatem comparat luci, quæ causat visionem rerum corporearum, quæ tamen in seipsis videntur, & non in luce. Hæc non dissentitur Peripatetici, qui existimant, omnem notitiam esse hausam à sensibus. Quis enim sanæ mentis neget unquam, primum ac Summum Verum ad nostras perceptiones tanquam causam concurrere?

Præterea observat Gregorius, quod 31. S. Pater in eodem libro de libero arbitrio cap. 4. volens ostendere, Deum esse, ex S. Gregorio. incipit à rebus immediatè notis, puta, quod nos sumus, vivimus, & intelligimus; & deindè progreditur per gradus perfectionum, quia scilicet viventia præstantiora sunt iis, quæ tantum sunt, & intelligentia iis, quæ tantum sunt, & vivunt; & tandem probat, quod sit Veritas, quæ mentibus nostris est præstantior, & indè concludit Deum esse, idque præstat quoque in viii. de Civit. Dei cap. 6. & Enarrat. in Pl. 41. *Ex quibus apparet, ait Ariminensis, quod notitia Dei non est prior, nec ex illa proceditur ad notitiam aliorum, sed è contrà ex aliis nobis notis probatur, esse aliquam Veritatem Primam incommutabilem; ex qua causaliter nota sunt nobis, quæcunque incommutabiliter vera sunt.* Eadem ratione Augustinianam sententiam expediet Thomista cum suo Angelico Præceptore; qui 1. Parte quæst. xii. art. xi. ad 3. hæc habet: *Omnia dicimur in Deo videre, & secundum Ipsum de omnibus judicare, in quantum per participationem sui luminis omnia cognoscimus, & dijudicamus. Nam & Ipsum lumen naturale rationis participatio quædam est Divini luminis, sicut etiam omnia sensibilia dicimur videre, & judicare in sole, idest per lumen solis. Undè dicit Augustinus primo Soliloquiorum, Disciplinarum spectamina videri non possunt, nisi aliquo velut suo sole illustrentur, videlicet Deo.* Ita nimirum absque ulla idea congenita & antecæpta depromptis ex Augustino argumentis occurrunt.

Hæc nullatenus nos à statuta superius congenita idea Dei debent remove: 32. **Solutiones.** nam Philosophiæ Cartesianæ Censoribus respondendum est, à nobis non in sola perceptione, sed in æterno & indefectibili lumine, quod proculdubio realitatem

habet objectivam, hanc ideam constituit. His verò, Gregorio videlicet, ac D. Thomæ in eo assentior, quòd Sempiternum Lumen est causa nostræ perceptionis: sed nego, istud Æternum Lumen immediatè in se non videri, nec in se videri lumen solis, quando per illud corporea conspiciamus. Utique lumen non videmus intuitivè, propterea quòd concurret ad visionem tanquam medium, non tanquam objectum, quod propria sensatione percipiatur. Videtur tamen, & videtur in se, & per illud res corporeæ videntur, non contra illud videtur per res corporeas. Idem affirmamus de Sempiterno Veritatis Lumine relatè ad quælibet intelligibilia. Suprà rem totam in Resp. ad 1. Oppos. explicavimus. At quorsum hæc? Ingenue fatendum erat, sententiam de anteceptis ideis non omnibus probari, neque ex hoc fonte hauriri invictissimum contra Atheos argumentum.

33.
Probat 2.
pars Propo-
sitionis.

Ceterum, quod erat altera pars Propositionis, datur notitia Entis Perfectissimi, aut sit naturaliter indita, aut acquisita: Ergo datur Deus. Probat consequentia: Si hæc idea & notitia est ingenita, nullam aliam habet causam nisi Lumen Incommutabile Veritatis, imò hoc Ipsum Incommutabile Lumen nobis intimè assistens est ipsa idea: Lumen Istud indefectibile veritatis est Deus: Ergo si datur notitia ingenita Dei, datur Deus. Atque hoc argumentum ex 1. & 2. Proposit. satis corroboratur. Si verò hæc idea Entis summè Perfecti sit è sensibus hausta, ita argumentor: Efficitur idea Summi Boni, Summi Veri, summè Perfecti, quia inter creaturas conspiciamus unam magis bonam, magis veram, magis perfectam alterâ, ideòque creaturæ magis, minusve approximantur bonitati, veritati, & perfectioni, quæ sic ceteris supereminet, ut superiorem non habeat: Sed bonitas, veritas, & qualiscunque perfectio, quæ ita ceteras antecellit, ut superiorem non habeat, est Deus: Ergo si datur idea Entis summè Perfecti etiam à sensibus hausta, existit Deus. Utitur hoc argumento Augustinus Enarrat. 2. in Ps. 26. & lib. viii. de Civit. Dei cap. 6. Anselmus in Monologio cap. 4. Richardus Victorinus lib. 1. de Trinitate. cap. 11. D. Thomas quæst. 2. art. 3. Prob. 4. Ægidius noster dist. 3. p. 1. princ. 1. art. 3. Philosophi ac Theologi omnes:

explanatque illud differta eruditione Petavius lib. 1. cap. 2. num. vi. vii. & viii.

Opp. 1. Ex pluribus creaturis, quarum una magis participat rationem maiorem, quam altera, non potest hauriri idea summi mali existentis. Ergo ex pluribus creaturis, quarum una est altera melior, effici nequit notio existentis Summi Boni.

34.
Objectio 1.

Resp. ideam summi mali existentis commentitiam esse, ac repugnantem. Quid est enim malum, nisi alicujus boni defectus? Igitur summum malum oportet omni carere bonitate: At existentia est bonum aliquod: Nequit ergo summum malum percipi cum existentia. Bonum contra est perfectio carens aliquo malo: erit itaque omne bonum expers quacunque malitia: Atqui non existere aliquod malum est: Ergo omne bonum concipi numquam potest absque existentia. Quamobrem nego præfati argumenti consecutionem.

Opp. 2. Ex quo detur unus E. G. color lucidior altero, unum animal alio perfectius, minimè sequitur, dari colorem lucidissimum, aut perfectissimum animal: Igitur ex quo aliqua creatura sit melior altera, frustra arguitur, quòd existat res optima, & singulis creaturis præstantior.

35.
Objectio 2.

Resp. retorquendo argumentum: nempe ex quo unus color præcellat alteri rectè consequitur, dari albedinem, quæ est color aliis lucidior; & ex quo unum animal superet aliud, infertur existere hominem, animal rationale brutis perfectius. Ergo ex quo una res sit melior altera, probatur, dari rem optimam singulis rebus præstantiorem. Verum tamen est, quòd in idea hujus coloris vividioris, scilicet albedinis, atque in idea istius animalis rationalis, videlicet hominis, non relucet infinitas, neque necessaria existentia; quoniam idea infinitatis repugnat cum idea rei finitæ, cujusmodi est quilibet color; & idea necessariæ existentie adversatur ideæ rei contingentis, cujusmodi est quodcunque animal. At idea infinitatis comprehenditur è contrà in idea Summi Boni; quandoquidem idea Summi Boni qualemcunque exhibet perfectionem: infinitas autem aliqua perfectio est. Sed de ideis, quantum Augustiniani Theologi intererat, hæcenus.